

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Φλιάτουρας Ασημάκης 2018. *Η μορφολογική αλλαγή στην ελληνική γλώσσα: Μια σύγχρονη και συνοπτική παρουσίαση*. Αθήνα: Πατάκης.

Παναγιώτης Γ. Κριμπάς
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Είναι γεγονός ότι, τα τελευταία τριάντα χρόνια, στον χώρο της ελληνόγλωσσης γλωσσολογίας δεν είναι πολλά ούτε τα βιβλία που καταφέρνουν να προαγάγουν σημαντικά τις γνώσεις των ειδικών, ούτε τα βιβλία που καταφέρνουν παράλληλα να προαγάγουν το γνωστικό αντικείμενο και να κεντρίσουν το ενδιαφέρον ενός ευρύτερου κοινού που ενδιαφέρεται υγιώς για τη γλώσσα. Κι όμως, ένα βιβλίο που και τις γνώσεις του ειδικού γλωσσολόγου προάγει και –απ’ ό,τι φαίνεται ήδη– κερδίζει ολοένα και περισσότερους αναγνώστες από το ευρύτερο κοινό είναι το πρόσφατο έργο του εκλεκτού γλωσσολόγου Ασημάκη Φλιάτουρα, που αποτελεί το αντικείμενο αυτής της βιβλιοκρισίας.

Με μια πρώτη ματιά, θα έλεγε κανείς ότι το έργο, με συνολική έκταση 316 σελίδες που περιέχουν πλούσιο θεωρητικό υλικό και άφθονα παραδείγματα από το σύνολο της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας, εμφανίζει ένα παράδοξο ήδη από τον τίτλο του. Πρόκειται για τη χρήση του επιθέτου *συνοπτική*, το οποίο θα ερμήνευε κανείς ως δηλωτικό μιας κάποιας συντομίας του έργου, συντομίας που δεν συνάδει με τον αριθμό σελίδων του. Ωστόσο, με το που θα ξεκινήσει κάποιος να το διαβάσει θα διαπιστώσει ότι το επίθετο *συνοπτική* χρησιμοποιείται με την ετυμολογική του σημασία, δηλώνει δηλαδή τον συγκεντρωτικό, ολιστικό χαρακτήρα της παρουσίασης του υλικού, καθώς το βιβλίο επιχειρεί μια αναλυτική ταξινόμηση των ειδών και των μηχανισμών μορφολογικής αλλαγής (πάνω από 100 μαζί με τις υποδιαίρεσεις).

Ήδη στον Πρόλογο, ο Φλιάτουρας μάς αποκαλύπτει ότι συνέγραψε εκούσια ένα έργο χρηστικό, το οποίο να «εξυπηρετεί τους διδακτικούς στόχους του συγγραφέα στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του Δ.Π.Θ.». Αλλά το συνοπτική δεν είναι το μόνο επίθετο με το οποίο χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη μελέτη του. Την αποκαλεί και σύγχρονη, υπό την έννοια ότι –όπως μας πληροφορεί ο ίδιος (σ. 11)– αξιοποιεί «τη σύγχρονη μορφολογική θεωρία». Σε αυτό το πλαίσιο, καταδεικνύει κατ’ αρχάς ότι, όπως κάθε φαινόμενο που μελετά η γλωσσολογία, έτσι και η μορφολογική αλλαγή μπορεί να διακριθεί σε περισσότερα είδη, τα οποία παράγονται με βάση διάφορους μηχανισμούς, αναγόμενους σε ποικίλες αιτίες.

Το βιβλίο χρησιμοποιεί γλώσσα που είναι τεχνική-επιστημονική, αλλά ταυτόχρονα και προσίτη στον αναγνώστη –ως ένα βαθμό, ακόμα και σε έναν ευρυμαθή μη ειδικό. Ήδη στην εισαγωγή και, συγκεκριμένα, στην υποενότητα που ο ίδιος τιτλοφορεί εύστοχα «Δυσκολίες στην έρευνα», διατρανώνει πέντε θεμελιώδεις παραδοχές, οι οποίες δυστυχώς δεν θεωρούνται πάντοτε αυτονόητες σε μέρος της γλωσσολογικής βιβλιογραφίας στη χώρα μας. Η πρώτη παραδοχή αφορά την ευρύτητα του ερευνητικού υλικού, η οποία προκύπτει από το γεγονός ότι η μορφολογική αλλαγή απαιτεί αναγωγή στη διαχρονία μιας γλώσσας. Η δεύτερη παραδοχή αφορά τους εγγενείς περιορισμούς της έρευνας λόγω αμάρτυρων γλωσσικών δεδομένων. Η τρίτη –και, για μένα, η σημαντικότερη, δεδομένου του ειδικού γλωσσικού καθεστώτος της καθαρεύουσας (άλλοτε) και της κοινής (πρότυπης) νεοελληνικής (σήμερα)– παραδοχή αφορά τη ρητή δυνατότητα συνύπαρξης-συνεργασίας μεταξύ *διαχρονικής* και *συγχρονικής* ανάλυσης (πρβλ., μεταξύ άλλων, Tribulato 2014: 23, Κατσούδα 2017: 541), δυνατότητα που δεν έχει τονιστεί όσο θα έπρεπε στον ελληνόγλωσσο γλωσσολογικό χώρο. Η ελληνική γλωσσολογία δεν φαίνεται να έχει ακόμα κατορθώσει να αποτινάξει όσο θα έπρεπε τον σωσσυριανό δομισμό, παρά τη διατράνωση της σχέσης μεταξύ διαχρονίας και συγχρονίας ήδη από τη Σχολή της Πράγας (Clairis 1992: 91, Μπαμπινιώτης 1998: 203-204). Η τέταρτη παραδοχή αποσκοπεί στην αποδόμηση του μύθου ότι η γλωσσική αλλαγή είναι δήθεν γλωσσική φθορά ή παρακμή, αλλά και στην αποδόμηση της στενά συνδεδεμένης με τον συγκεκριμένο μύθο

προγονοπληξίας, που είναι πάντα επιλεκτική, καθώς ο μέσος ομιλητής της νεοελληνικής (νομίζει ότι) προσανατολίζεται προς μια ελληνική συγκεκριμένων ιστορικών περιόδων του παρελθόντος και/ή κοινωνικών τάξεων, περιφρονώντας συγκεκριμένες από τις πολλές εξελίξεις που υπέστη η ελληνική γλώσσα μέσα στην τρισχιλιετή ιστορία της.¹

Η πέμπτη παραδοχή αφορά την έμφαση στο γεγονός ότι η κοινή (πρότυπη) νεοελληνική αποτελείται από μια *λόγια* και από μια *δημώδη* συνιστώσα, που εξυπηρετούν (κατά κανόνα) διαφορετικά επίπεδα ύφους, με παράλληλη την επισήμανση της ανάγκης εξέτασης και των δύο αυτών συνιστωσών από τους ιστορικούς μορφολόγους. Ωστόσο, η προσωπική μου εντύπωση είναι ότι σήμερα, σε αντίθεση με τον Φλιάτουρα, ένα μέρος της γλωσσολογικής βιβλιογραφίας, σε μια απόπειρα αυστηρά περιγραφικής προσέγγισης της γλωσσικής χρήσης της κοινής νεοελληνικής, ιδίως των αστικών κέντρων η οποία τείνει να υποβαθμίζει τη δημώδη συνιστώσα, καταλήγει να προσυπογράφει τη χρήση ποικίλων υπερδιορθώσεων, αλλά και νεοαττικιστικών και νεοκαθαρευουσιάνικων τύπων που υπερβαίνουν τα όρια της λειτουργικής λόγιας συνιστώσας της κοινής νεοελληνικής.

Στη δεύτερη υποενότητα της Εισαγωγής, ο συγγραφέας παρουσιάζει τις βασικές αρχές της γενετικής μορφολογίας (βλ. αναλυτικά Ράλλη 2005), που παρέχει το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνάς του και, συγκεκριμένα, τη θεωρία του Λεξικού, την υπόσταση της μορφολογίας, τη θεωρία των Χαρακτηριστικών και τη διεπίδραση.²

Στο πρώτο κεφάλαιο ο συγγραφέας ορίζει το φαινόμενο της μορφολογικής αλλαγής, παραθέτοντας τόσο τον παραδοσιακό, όσο και έναν σύγχρονο ορισμό της. Επίσης, επισημαίνει τις διαφορές μεταξύ αναλογίας και μορφολογικής αλλαγής, διευκρινίζοντας ότι η πρώτη είναι φαινόμενο υπερωνυμικό σε σχέση με τη δεύτερη, καθώς εκτείνεται σε όλα τα γλωσσικά επίπεδα (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία).

Στο δεύτερο κεφάλαιο ο συγγραφέας προβαίνει σε μια πρωτότυπη και σαφή ταξινόμηση της μορφολογικής αλλαγής. Οι δύο κύριες κατηγορίες που εισηγείται είναι η πρωτογενής και η δευτερογενής μορφολογική αλλαγή. Την πρώτη διακρίνει περαιτέρω σε μορφική αλλαγή, αναταυτοποίηση, προσθήκη και απώλεια, ενώ τη δεύτερη σε αναδόμηση, αναλειτούργηση και ανατυπολόγηση. Σε σχέση με αυτές τις επιμέρους κατηγορίες μορφολογικής αλλαγής ο Φλιάτουρας δέχεται και ακόμη πιο ειδικές υποδιαίρεσεις. Πέρα από τα πλούσια παραδείγματα με τα οποία συνοδεύει το υλικό του, αυτό που παρατηρεί αμέσως ο ειδικός είναι και η εξαιρετική ικανότητά του στη νεολογία. Πράγματι, πολλοί όροι, αλλά και οι έννοιες που κατασημαίνουν αυτοί οι όροι, λ.χ. *αναταυτοποίηση*, *αναπεριβαλλοντοποίηση*, *αναγενοποίηση*, είτε προτείνονται για πρώτη φορά από τον ίδιο, είτε είναι αποτέλεσμα μετάφρασης (έκτυπα) και –γεγονός σημαντικό για εμάς τους ορολόγους– πληρούν όλες τις αρχές σχηματισμού όρων που περιγράφονται στα οικεία πρότυπα ISO (π.χ. ISO 704:2000, ISO 704:2009³ κ.ά.), πράγμα που υποδηλώνει ότι ο συγγραφέας δεν είναι καταρτισμένος μόνο στα θεωρητικά της γλωσσολογίας, αλλά είναι και άρτιος χειριστής της γλώσσας ως συνολικότερου φαινομένου – συνδυασμός που, δυστυχώς, δεν είναι πάντοτε αυτονόητος.

Το τρίτο κεφάλαιο, που καλύπτει και το μεγαλύτερο μέρος του έργου (162 από τις 232 σελίδες στις οποίες εκτείνεται η κυρίως μελέτη χωρίς πρόλογο, βιβλιογραφία, παραρτήματα κ.λπ.), είναι αφιερωμένο στους γλωσσικούς μηχανισμούς μορφολογικής αλλαγής. Ως ευρύτερους τέτοιους μηχανισμούς ο συγγραφέας αναγνωρίζει την αναλογία, τη γραμματικοποίηση και τη λεξικοποίηση, ενώ δηλώνει ρητά, παραπέμποντας και σε σχετικές

1 Ενδεικτικές επισημάνσεις από τη βιβλιογραφία περιλαμβάνουν: Mackridge (2000: 49-50, 53 κ.α.), Πετρούνιας (2002: 249-250), Rytting (2003: 8-10), Χαραλαμπίκης (2003: 41, 46), Παπαναστασίου (2008: 86), Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Voga (2010: 86-88, 90), Παναγιωτίδης (2013: 21, 174-175, 180-183, 206-207).

2 Μερικά από τα έργα που αξιοποιεί για τη συζήτηση αυτών των αρχών είναι τα Aronoff (1994), Steele (1995), Nespor & Ralli (1996), Ράλλη (2005) κ.ά.

3 Για παραδείγματα εφαρμογής των εν λόγω αρχών και μηχανισμών σε νεολογία και προτίμηση όρων (χρηματοοικονομικών) βλ. ενδεικτικά Βαλεοντής & Κριμπάς (2014: 158-188, 209-240) και Krmpas (2017).

προγενέστερες μελέτες ξένων και ελλήνων συγγραφέων, ότι συχνά «οι τρεις μηχανισμοί και οι κατηγορίες τους συλλειτουργούν και αλληλοεξαρτώνται, τα όρια λειτουργίας τους δεν είναι πάντοτε σαφώς διακριτά και η σύνδεσή τους με μια αλλαγή εξαρτάται συνήθως από το θεωρητικό πλαίσιο που υιοθετείται» (σ. 69).

Αυτοί οι ευρύτεροι μηχανισμοί υποδιαιρούνται σε περισσότερες υποκατηγορίες, τις οποίες ο συγγραφέας ονοματοδοτεί, παρομοίως, με μια πληθώρα επιτυχημένων (κυρίως έκτυπων) νεολογισμών (λ.χ. *επανεκτίμηση*, *αποκόλληση*, *απόσπαση*, *επανατεμαχιοποίηση*, *αμαλγαματοποίηση* ως είδη επανάλυσης), επιχειρώντας παράλληλα να εντοπίσει τις παραπληρωματικές-συμπληρωματικές σχέσεις μεταξύ των –συχνά δυσδιάκριτων και συγχεόμενων– εννοιών που κατασημαίνουν λ.χ. τη σχέση μεταξύ επανάλυσης, σύμφυρσης και αναδρομικού σχηματισμού, τη σχέση μεταξύ παρετυμολογίας και υπερδιόρθωσης, τη σχέση μεταξύ παρετυμολογίας και φωνολογικής αλλαγής, καθώς και τη σχέση μεταξύ γραμματικοποίησης και επανάλυσης.

Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά την ερμηνεία της μορφολογικής αλλαγής. Εκεί ο συγγραφέας αναφέρεται ρητά στις δυσκολίες που παρουσιάζει η σχετική ερμηνεία, όπως π.χ. τη δυσκολία εξήγησης και ερμηνείας της βαθύτερης αιτίας ενεργοποίησης της μορφολογικής αλλαγής. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που χρησιμοποιεί για να καταστήσει σαφή στον αναγνώστη αυτή τη δυσκολία. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι «αν αποδώσουμε στην αρθρωτική απλοποίηση τη μεσοσυμφωνική αποβολή των άτονων φωνηέντων στα βόρεια ιδιώματα, λ.χ. *σκλι* (σκυλί), *πλί* [sic] (πουλί) κτλ., δεν μπορούμε να εξηγήσουμε, τουλάχιστον εύκολα και πειστικά, τι εξυπηρετεί αυτή η αποβολή, ειδικά μάλιστα όταν παρατηρούμε ότι στα νότια ιδιώματα η αρθρωτική απλοποίηση στα ίδια περιβάλλοντα σημαίνει προσθήκη φθόγγου, λ.χ. *σταθιμός* (σταθμός), *τιμήμα* (τμήμα) κτλ.» (σ. 236).

Ο συγκεκριμένος ισχυρισμός του Φλιάτουρα φανερώνει την πολυπαραμετρικότητα και πλουραλιστικότητα της ερμηνείας της μορφολογικής αλλαγής, στην οποία και ο ίδιος καταλήγει. Έτσι, πέρα από τον προσανατολισμό προς τη συγχρονική ανάλυση, το συγκεκριμένο παράδειγμα που παραθέτει ερμηνεύεται, κατά την άποψή μου, μόνο με προσφυγή στη διαχρονία της γλώσσας και, συγκεκριμένα, στο γεγονός ότι η φωνοταξία της Νεοελληνικής Κοινής είναι διττή, δημόδης και λόγια. Η προσθήκη του [i] στα *σταθιμός*, *τιμήμα* οφείλεται στο ότι στη δημόδη Νεοελληνική δεν υπάρχουν τα συμπλέγματα [θm] και [tm] (γι' αυτό π.χ. τα λόγια *σταθμιζώ* και *ατιμός* αντιστοιχούν στα *σταφνίζω* και *αχνός* σε διάφορες δημόδεις γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες της Νεοελληνικής), ενώ τα συμπλέγματα [skl] και [pl] απαντούν τόσο στα «βόρεια», όσο και στα «νότια» ιδιώματα, π.χ. *σκληρός*, *σκιβώνω* (δημόδες του *στιλβώνω*), *πλαγιά*, *πλάτη* κ.ά., πράγμα που σημαίνει ότι, ακόμα και μετά τη συγκοπή του /i/ και του /u/, αντίστοιχα, τα συμφωνικά συμπλέγματα που προκύπτουν εξακολουθούν να είναι φυσικά στη δημόδη Νεοελληνική, επειδή υπάρχουν και σε άλλες λέξεις είτε πρωτογενώς (κληρονομημένα από την αρχαία Ελληνική), είτε δευτερογενώς, δηλαδή ως προϊόν άλλων φαινομένων (π.χ. αντιμετάθεσης και τροπής οδοντικού σε ουρανικό) και όχι συγκοπής. Δεν θα πρέπει, επομένως, να θεωρείται δεδομένο ότι τα (δημόδη) συμπλέγματα [skl] και [pl] είναι το ίδιο δυσπρόφερα με τα (λόγια) συμπλέγματα [θm] και [tm].

Ασφαλώς, τέτοια ζητήματα επιβεβαιώνουν την ανάγκη κατανόησης της δυνατότητας συνύπαρξης-συνεργασίας μεταξύ διαχρονικής και συγχρονικής ανάλυσης, την οποία ο ίδιος ο Φλιάτουρας ορθά επισημαίνει στον Πρόλογο. Τους αιτιακούς παράγοντες κατά την ερμηνεία της γλωσσικής αλλαγής διακρίνει ο Φλιάτουρας σε εσωτερικούς (ή ενδογλωσσικούς ή ενδογενείς), εξωγλωσσικούς (ή εξωγενείς) και κοινωνιογλωσσικούς. Αυτοί οι τελευταίοι έχουν μεγάλη σημασία για την ερμηνεία φαινομένων όπως η επιτήδευση προς την κατεύθυνση του λόγιου στη σύγχρονη νεοελληνική γλωσσική χρήση, η οποία, κατά την άποψή μου, παραπέμπει ευθέως σε καταστάσεις επικοινωνιακής προσαρμογής (speech/communication

accommodation) σε γλωσσικό επίστρωμα (superstratum)⁴ λόγω παρατεταμένης διγλωσσίας⁵ (με την τεχνική έννοια του όρου) με την καθαρεύουσα.

Το βιβλίο συμπληρώνεται με πλούσια ξενόγλωσση και ελληνόγλωσση βιβλιογραφία (έκτασης τριάντα σελίδων), με εξαιρετικά χρηστικό γλωσσάρι και ευρετήριο όρων (έκτασης είκοσι σελίδων), με άψογα δομημένο ευρετήριο τεμαχίων (έκτασης εννέα σελίδων), με δισέλιδο παράρτημα στο οποίο απεικονίζονται, σε δύο σχήματα, τα είδη μορφολογικής αλλαγής και οι γλωσσικοί μηχανισμοί μορφολογικής αλλαγής. Τέλος, ακολουθεί δισέλιδος πίνακας συντομογραφιών/συμβόλων.

Θα μπορούσε, ασφαλώς, κανείς να προτείνει –όπως και σε κάθε επιστημονικό έργο, ιδίως στο πλαίσιο των επιστημών του ανθρώπου– ορισμένες αναδιατυπώσεις, συμπληρώσεις ή διευκρινίσεις σε σχέση με διάφορα ζητήματα, αυτό όμως δεν μειώνει ούτε στο ελάχιστο τη γενικότερη ποιότητα του βιβλίου. Μια συνολική θεώρησή του αποκαλύπτει ξεκάθαρα ότι το συγκεκριμένο έργο όχι απλώς καλύπτει ένα κενό στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία, αλλά και ότι το πράττει με άρτιο και μεθοδολογικά συνεπή τρόπο.

Βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Voga, M. 2010. Ο συμβολικός χαρακτήρας γραμμάτων της νέας ελληνικής. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 30, 79-97.
- Aronoff, M. 1994. *Morphology by itself*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Βαλεοντής, Κ. Ε. & Κριμπάς, Π. Γ. 2014. *Νομική γλώσσα, νομική ορολογία. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη/Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας.
- Clairis, Ch. 1992. Pour une grammaire fonctionnelle du grec. *La Linguistique* 28 (2), 89-93.
- Κατσούδα, Γ. 2017. Το επίθημα -ούνα στη ΝΕΚ και στις νεοελληνικές διαλέκτους και ιδιώματα. Στο Τ. Georgakopoulos, Τ.-S. Pavlidou, Μ. Pechlivanos, Α. Alexiadou, J. Androutsopoulos, Α. Kalokairinos, S. Skopeteas & Κ. Stathi (eds) *Proceedings of the 12th International Conference on Greek Linguistics/Πρακτικά του 12ου συνεδρίου ελληνικής γλωσσολογίας*, vol. 1. Berlin: Romiosini, 539-554.
- Κριμπάς, Π. Γ. (υπό έκδ.). Ψευδολόγοι τύποι και υπερδιόρθωση στη Νεοελληνική Κοινή με βάση τα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης. Στο Α. Φλιάτουρας & Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (επιμ.), *Το λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη νέα ελληνική: Θεωρία, ιστορία, εφαρμογή. Από τον οίκο στο σπίτι και τανάπαλιν...* Αθήνα: Πατάκης.
- Krimpas, P. G. 2017. ISO 704:2009 and equivalents of English financial terms in lesser-used languages: The case of Greek. *Perspectives. Studies in Translation Theory and Practice* 25 (3), 397-416.
- Μπαμπινιώτης, Γ. 1998. *Θεωρητική γλωσσολογία. Εισαγωγή στη σύγχρονη γλωσσολογία*. Αθήνα.
- Mackridge, P. 2000. *Η νεοελληνική γλώσσα*. (Μτφρ. Κ. Ν. Πετρόπουλος). Αθήνα: Πατάκης.
- Nespor, M. & Ralli, A. 1996. Morphology-phonology interface. Phonological domains in Greek compounds. *The Linguistic Review* 13, 357-382.
- Παναγιωτίδης, Φ. 2013. *Μίλα μου για γλώσσα. Μικρή εισαγωγή στη γλωσσολογία*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Παπαναστασίου, Γ. 2008. *Νεοελληνική ορθογραφία. Ιστορία, θεωρία, εφαρμογή*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Πετρούνιας, Ε. 2002. *Νεοελληνική γραμματική και συγκριτική ανάλυση*. Θεσσαλονίκη: Ζήτης.
- Ράλλη, Α. 2005. *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ryting, C. A. 2003. The listeners' view of style and the lexicon. Στο Γ. Κατσιμαλή, Α. Καλοκαιρινός, Ε. Αναγνωστοπούλου & Ι. Κάππα (επιμ.), *Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας, Ρέθυμνο 18-21 Σεπτεμβρίου 2003*. Διαθέσιμο στο <http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/ebook/d/Ryting.pdf>

4 Αναλυτικά για το στρώμα, το υπόστρωμα, το παράστρωμα, το επίστρωμα και την επικοινωνιακή προσαρμογή, βλ. Tristram (2007: 195-198, 202-203).

5 Βλ. και Mackridge (2000: 53, 55), Χαραλαμπίδης (2003: 41, 43, 46), Κριμπάς (υπό έκδ.).

- Steele, S. 1995. Towards a theory of morphological information. *Language* 71, 260- 309.
- Tribulato, O. 2014. La storia della lingua greca cento anni dopo l' Aperçu di A. Meillet. In C. Carpinato & O. Tribulato (a cura di), *Storia e storie della lingua greca*. Venezia: Edizioni Ca' Foscari, 13-33.
- Tristram, H. 2007. Why don't the English speak Welsh? In N. J. Higham (ed.) *Britons in Anglo-Saxon England*. Woodbridge: Boydell Press, 192-214.
- Χαραλαμπίκης, Χ. 2003. Διγλωσσία και γλωσσικό ζήτημα. Στο Δ. Θεοφανοπούλου-Κοντού, Χ. Λασκαράτου, Μ. Σηφιανού, Μ. Γεωργιαφέντης & Β. Σπυρόπουλος (επιμ.), *Σύγχρονες τάσεις στην ελληνική γλωσσολογία*. Αθήνα: Πατάκης, 40-59.